

EXAMENSARBETE
Hösten 2007
Lärarytbildningen

Timplaner, behövs dessa?

– Intervjustudie med pedagoger som arbetar utan
timplaner –

Författare
Ann–Christin Larsson
Cecilia Lundblad

Handledare
Bengt Selghed

Förord

Vi vill tacka de pedagoger som ställt upp på intervjuer och som har gjort det möjligt för oss att göra denna studie. Vi har genom pedagogernas beskrivningar av hur det är att arbeta i en skola utan timplaner fått ta del av deras erfarenheter på ett förtroendefullt sätt.

Vi vill även tacka varandra för ett gott samarbete med mycket ”peptalk” när det har varit arbetsamt. Vi har varit ödmjuka mot varandra och låtit oss ge varandra den plats som har ansets behövts.

Slutligen ett varmt tack till vår handledare Bengt Selghed, för att du har erbjudit oss värdefull respons och information, samt för alla givande diskussioner under vårt forskningsarbete.

Kristianstad

December 2007

Ann-Christin Larsson

Cecilia Lundblad

Timplaner, behövs dessa?

– Intervjustudie med pedagoger
som arbetar utan timplaner –

Abstract

Studien fokuseras på skolor som är med i timplanedelegationens försöksverksamhet utan timplaner. Den teoretiska utgångspunkten är ramfaktorteorin. Begreppet ”ram” betyder att man måste se vad som är pedagogiskt möjligt i undervisningsprocessen inom vissa faktiska ramar. Syftet med studien är att belysa pedagogers uppfattningar i arbetet utan timplaner. Studien är baserad på ostrukturerade intervjuer som är gjorda med sex pedagoger från två skolor i två olika kommuner som var med i försöksverksamheten.

Att arbeta utan timplaner anser pedagogerna ger dem en större flexibilitet att kunna utforma undervisningen beroende på elevernas förutsättningar och behov. Dokumentation anser de, är ett måste för att kunna följa elevernas progression mot de uppställda målen i de olika ämnena. Detta är ett tidskrävande arbete, men ett viktigt redskap, när man arbetar i en skola utan timplaner. Resultatet av undersökningen har skapat en insikt i arbetet utan timplaner med dess fördelar och nackdelar. En sammanfattning av den empiriska undersökningen har påvisat en större fokus på ett individanpassat och ett målinriktat arbetssätt.

Ämnesord: Flexibilitet, måluppfyllelse, arbetssätt, ämnesgaranti, dokumentation, timplaner

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	5
1.1 BAKGRUND.....	5
1.2 SYFTE.....	6
2. FORSKNINGSBAKGRUND.....	7
2.1 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	7
2.1.1 <i>De yttre ramarna</i>	7
2.1.2 <i>De inre ramarna</i>	7
2.2 SKOLANS FRAMVÄXT OCH UTVECKLING.....	8
2.3 LÄROPLANENS FRAMVÄXT OCH UTVECKLING.....	8
2.4 DAGENS TIMPLAN.....	10
2.5 TIMPLANEDELEGATIONENS UPPDRAG.....	11
2.5.1 <i>Pedagogens funktion i en skola utan timplaner</i>	12
2.5.2 <i>Arbetsätt</i>	13
2.5.3 <i>Ämnesgaranti</i>	14
2.5.4 <i>Mål att uppnå</i>	15
2.5.5 <i>Arbetslagen</i>	15
2.6 FÖRÄNDRINGAR VID ETT ARBETE UTAN TIMPLANER.....	16
2.7 OM TIMPLANEN AVSKAFFAS.....	16
3. PROBLEMPRECISERING.....	18
4. EMPIRI.....	18
4.1 METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	18
4.2 URVAL.....	18
4.3 METOD.....	19
4.4 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	20
4.5 ETISKA ASPEKTER.....	21
5. REDOVISNING AV RESULTAT.....	22
5.1 PEDAGOG BESKRIVNING.....	22
5.2 FLEXIBILITET.....	22
5.2.1 <i>Arbetsätt</i>	23
5.2.2 <i>Arbetslagen</i>	24
5.3 STRUKTUR.....	24
5.3.1 <i>Ramar</i>	24
5.3.2 <i>Ämnesgaranti</i>	25
5.4 INDIVIDUALISERING.....	26
5.4.1 <i>Dokumentation</i>	27
5.4.2 <i>Mål att uppnå</i>	27
5.5 TIDSPRESS.....	28
6. RESULTATANALYS.....	29
7. DISKUSSION.....	31
7.1 METODDISKUSSION.....	31
7.2 RESULTATDISKUSSION.....	32
7.2.1 <i>Mål att uppnå</i>	32
7.2.2 <i>Dokumentation</i>	33

7.2.3 Arbetslagen.....	34
7.2.4 Ämnesgaranti	34
7.2.5 Arbetssätt.....	35
8. SAMMANFATTNING	36
8.1 SLUTSATS	37
8.2 FORTSATT FORSKNING.....	37
LITTERATURFÖRTECKNING	38
BILAGA 1	40

1. INLEDNING

Under denna rubrik presenteras undersökningens bakgrund och syfte. Här vill vi beskriva varför vi valt detta ämne och om våra tankar och funderingar kring vårt kommande läraryrke.

1.1 Bakgrund

Vi befinner oss i slutet av vår lärarutbildning och ska snart ut i arbetslivet. Inom läraryrket finns det en rad styrinstrument som man ska förhålla sig till som pedagog. Dessa styrinstrument är läroplaner och kursplaner som beskriver vilka mål och kriterier som ska uppnås. Det finns även en timplan som beskriver antalet timmar per ämne under elevens skolgång i grundskolan. Enligt de yrkesetiska principerna ska pedagoger värna om läraryrket och dess frihet där pedagoger ska skapa de bästa förutsättningar för elevernas lärande (Läraryrket 2004). Detta har framkallat funderingar hos oss, om pedagogerna kan skapa bättre förutsättningar för elevernas lärande om man arbetar utan timplaner?

Den nya lärarutbildningen har ett starkt fokus på att framtida pedagoger ska arbeta ämnesövergripande. Genom detta tematiska arbetssätt ska pedagogerna möta elevers olika sätt att ta till sig kunskap och eleverna ska lättare kunna se ämnena i ett sammanhang och inte som skilda åt. Då man har en timplan att förhålla sig till i varje ämne kan det uppstå svårigheter vid ämnesövergripande arbetssätt med att räkna timmar i de olika ämnena. Detta har skapat en nyfikenhet och en undran hos oss om man behöver räkna timantalet när man arbetar utan timplaner? Vi känner igen oss i Westlunds (2003) beskrivning där det hävdas att det förekommer många öppna frågor kring ett arbete utan timplan och att det inte finns färdiga svar och lösningar, och att alla dessa öppna frågor är ett sundhetstecken och en nödvändighet för att tillsammans med andra reflektera över lärarens uppdrag i en skola utan timplaner.

Efter föreläsningen med Hans Albin Larsson (2007-10-26)¹ skapades en insikt i hur eventuellt kvaliteten i skolarbetet sänks då man arbetar utan timplaner. Föreläsaren ansåg att eleverna genom detta förfarande inte kunde räkna med en garanti att få den tid de var berättigade till i de olika ämnena i kursplanen. Införandet av detta system var ett sätt för skolan att kunna

¹ En föreläsning av Hans Albin Larsson (2007-10-26) angående hans bok: *Skola eller kommunal ungdomsvård?: om att försöka skapa en jämlik och demokratisk skola*. Denna föreläsning ingick som ett kursmoment inom lärarutbildning, Högskolan Kristianstad.

komprimera vissa ämnen för att ge mer tid åt basämnena matematik, svenska och engelska, för att eleverna skulle kunna prestera bättre på de nationella proven. Föreläsaren förespråkade ett arbete med timplaner, för att höja kvalitén i skolan.

Eftersom vår verksamhetsförlagda utbildning endast ägt rum på skolor som arbetar enligt timplanen, kommer undersökningen att grunda sig på frågor kring arbetet på skolor som ingår i Timplanedelegationens² (SOU 2004:35) projekt, som är ett försök att arbeta utan timplaner. Studien avser att ge svar på följande frågor: Anser pedagogerna att målen i kursplanerna uppnås? Och anser de att eleverna får den garanterade undervisningen de är berättigade att få i varje ämne när man arbetar utan timplan? Genom denna undersökning vill vi skapa en större insikt, en ökad förståelse kring arbetet utan timplaner, och förtydliga dess konsekvenser.

1.2 Syfte

Syftet är att undersöka vilka uppfattningar pedagogerna har kring sitt arbete i en skola utan timplaner och deras uppfattningar om hur eleverna når kursplanens mål, kriterier och de lokala mål, när skolan arbetar utan timplan. Syftet är också att undersöka hur pedagogerna kan garantera att eleverna får den undervisning de är berättigade till i alla kursplanens ämne, då man inte har en fast timplan att följa.

² Timplanedelegationen består av representanter för Utbildningsdepartementet, Skolverket, Myndigheten för skolutveckling, Specialpedagogiska institutet samt Svenska kommunförbundet, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund och Sveriges skolledarförbund (SOU 2004:35:31).

2. FORSKNINGSBAKGRUND

Här redovisas skolans och läroplanens innehållsmässiga förändring från ett historiskt perspektiv fram till idag. En beskrivning ges också av innebörden i gårdagens regelstyrning och nuvarande mål- och resultatstyrning.

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Studien bedrivs utifrån ett humanvetenskapligt synsätt, där man utvecklar sin kunskap genom att betrakta världen och föra en dialog med sig själv och andra i ett socialt samspel. Den teoretiska utgångspunkten bygger på ramfaktorteorin. Denna teori har utvecklats i första hand av Urban Dahllöf och Ulf P. Lundgren och är ett välkänt svenskt bidrag till den internationella pedagogiska teoriutvecklingen. Begreppet "ram" betyder att man måste se vad som är pedagogiskt möjligt i undervisningsprocessen. Det innesluter allt som begränsar undervisningens existerande ramar, som sätter fysiska och tidsmässiga gränser. I det teoretiska tänkandet ingår frågor som försöker klargöra skolans möjligheter i ett bestämt sammanhang och hur undervisningen påverkas av olika typer av ramar. För att kunna fastställa handlingsutrymmets storlek krävs att klargöra verksamhetens yttre gräns, uppdraget från stat och kommun och den inre gräns, den informella styrningen i verksamheten. Skillnaden mellan dessa gränser utgörs av det tillgängliga handlingsutrymmet, där man ska sträva efter att ständigt ha ett pågående utvecklingsarbete (Berg 1999).

2.1.1 De yttre ramarna

De yttre ramarna bestäms genom olika beslut i stat och kommun. Det är de ekonomiska ramarna, där man får veta hur mycket pengar som anslås och hur dessa ska användas. Det är de juridiska ramarna, som består av skollag och skolförordning. Och de ideologiska ramarna som innehåller läroplaner, kursplaner och timplaner (Stensmo 1997.).

2.1.2 De inre ramarna

De inre ramarna bestäms genom beslut i kommun, skola och lärarlag. Det kan vara budget, innehåll, form, tid och personer. Den ökade decentraliseringen har medfört att skolan har fått ett ökat inflytande och ansvar kring de administrativa besluten på lokal nivå. Skolans verksamhet och innehåll bestäms av hur skolan och pedagogerna tolkar läroplanens och kursplanens mål (a.a.).

2.2 Skolans framväxt och utveckling

Historiskt sett har timplanen ansetts värna om likvärdighet och kvalitet. Från en mycket starkt reglerad skola under 1960-talet och 1970-talet har detaljstyrningen successivt minskat under de följande årtiondena. Detaljstyrningen har övergått till en mål- och resultatstyrd utbildning där besluten har decentraliserats (SOU 2005:101). ”Det nya decentraliserade resultat- och målstyrda skolväsendet öppnar för det vi kallar en utvidgad lärarprofessionalism”(Berg 1999:233). Decentraliseringen innebär också en markant ökning av det lokala handlingsutrymmet. Denna möjliggör pedagogiska diskussioner kring skapandet av goda förutsättningar för elevernas lärande menar Madsén (1994)

När det gäller teorier om hur skolan utvecklats har Stensmo (1994) anknutit till filosofen och pedagogen John Deweys tankar som beskriver hur skolan i sin början lät barnen underordna sig ett lärande som var förutbestämt, som benämns, den logiska läroplanen. Undervisningen bedrevs efter behavioristiska principer där individen uppfattades vara passiv och där läraren och läromedlet styrde skolarbetet. Denna har sedan övergått till den psykologiska läroplanen, där barnens behov och intressen står i centrum, det kognitivistiska perspektivet, där individen är aktiv och läraren skapar förutsättningar för lärandet och är elevens handledare. ”Dewey har myntat uttrycket ”learning by doing” lärande genom praktiskt arbete” (Stensmo 1994:185). En annan aspekt som beskrivs är vikten av interaktionen mellan barns erfarenheter och deras omvärld, ett sociokulturellt perspektiv, där individen fortfarande är aktiv och där läraren agerar handledare och eleverna lär sig i sociala sammanhang (a.a.).

2.3 Läroplanens framväxt och utveckling

Läroplanen ska omfatta mål, riktlinjer, timplaner, kursplaner och allmänna anvisningar för skolans verksamhet. Läroplaner med timplaner är ett av de viktigaste instrumenten för att garantera en likvärdig skola för alla elever (Richardsson 1999). Utvecklingen av läroplaner har enligt Lindö (2002) gått från det traditionella inlärningsperspektivet, där ämnet och det som var ämnat att läras in, stod i centrum för undervisningen. Idag, enligt det nya synsättet, utgår man ifrån ett barncentrerat perspektiv, där det som skall läras och eleven står i relation till varandra. Men beskriver hur läromedel och skolans organisation bidrar till att upprätthålla traditionella uppfattningar om lärande och kunskap.

Vi har under lång tid haft styrdokument för skolan som till största delen förankrats i den humanvetenskapliga kunskapstraditionen. Men skolans organisation (timplaner, schema etc.) och många läromedel bygger till stor del fortfarande på att världen kan delas upp i små bitar som studeras var för sig och sedan sätts ihop till en helhet. Det finns en motsättning mellan teori och praxis, mellan läroplanens målformuleringar och hur de efterlevs i praktiken (Lindö 2002:17).

Den humanvetenskapliga traditionen kännetecknas av att människan utvecklar sin kunskap genom att betrakta världen och föra en dialog med sig själv och andra i ett socialt samspel. I den humanvetenskapliga traditionen ingår det tre olika synsätt, kognitivism, konstruktivism och sociokulturellt. Dagens styrdokument är präglade av det konstruktivistiska synsättet, där varje individ skapar sin egen kunskap (a.a.).

Lindensjö & Lundgren (2000) beskriver att målen i styrdokumentet ska utformas på ett sådant sätt att det skapas förutsättningar för att bryta ner och konkretisera dem på lokal nivå. Det är viktigt att skolorna upprättar lokala mål samt följer upp och utvärderar sin verksamhet. Vidare framställs det att beslutsfattare inte kommer långt med att formulera klara regler och mål, utan dessa måste förankras och brytas ner inom den egna verksamheten, vilket ökar personalens professionalism. ”Ökad decentralisering leder därför till krav på professionell kompetens” (Lindensjö & Lundgren 2000:167). Colnerud (2002) och Lindö (2002) håller med om att Sverige idag befinner sig i en process där ansvaret för undervisningen decentraliseras och delegeras för att minska centralstyrningen. Colnerud (2002) menar vidare att genom slopandet av timplaner kan denna process ge en ökad möjlighet för skolorna att ta över ansvaret för hur undervisningen ska genomföras. I Lpo 94 under rubriken, Den enskilda skolans utveckling, framhävs det att:

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot uppställda mål ... Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas (Läraryrket 2004:13).

Inom det humanvetenskapliga synsättet finns en holistisk uppfattning menar Lindö (2002), där man utgår ifrån helheten, och prioriterar innehållet istället för formen. Vidare beskrivs att en holistisk kunskapssyn innebär att kunskapen sätts in i ett sammanhang som är socialt, intellektuellt och emotionellt. Enligt Lpo 94, beskrivs det att skolan har en viktig uppgift att ge eleverna överblick och sammanhang (Läraryrket 2004). Colnerud (2002) beskriver hur

pedagogerna under de sista åren fått en professionell frihet genom borttagande av timplaner och centrala styrinstrument som reglerat arbetet på ett detaljerat sätt. Stensmo (1994) anser, med referens till Dewey, att utbildning måste sträva mot lösning av framtida individuella och kollektiva problem där utbildningen ska förena individ och samhälle. Läroplanen är ett medel för att styra och kontrollera innehållet i en utbildning och att läroplanen återspeglar de olika politikernas intressen om vad som utgör värdefull kunskap och om vilka värderingar som ska råda. En läroplan bestäms också av historiska, ekonomiska, sociala, och kulturella omständigheter (a.a.).

I *Läroplanen för grundskolan, (Lgr 69)*, fanns detaljerade och tydliga regler gällande tiden i olika skolämnena per vecka. Här beskrevs också i vilken ordning skolämnena borde förekomma, hur ofta, hur långa undervisningspassen skulle vara och hur många grupp-timmar ett ämne bestod av (Westlund 2003).

Genom *Läroplanen för grundskolan, (Lgr80)*, infördes radikala förändringar av arbetssätt och timplaner. Dessa bestod av mål och riktlinjer, kursplaner och timplaner. Arbetssätten skulle vara undersökande och experimentella. Skolan ämnade vara probleminriktad, färdighets utvecklande, individualiserande och man talade om medinflytande och medansvar. *Lgr80* skulle också ge eleverna möjligheter till fritt studieval genom temarbeten och temastudier (Richardsson 1999).

Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, (Lpo94), ersatte *Lgr80* och skolan kom mer att bli en målstyrd skola, eftersom den består av mål att arbeta och sträva efter. Där beskrivs även skolans ansvar att ge elever en möjlighet att nå dessa mål som utgör utbildningskraven. Blockämnena naturorienterade och samhällsorienterade blocken upplöses i enskilda ämnen där deras omfattning anges i timmar om 60 minuter (Rickardsson 1999).

2.4 Dagens timplan

Timplaner kan ses som uttryck för olika skolämnes status och som en viktig del i hur skolarbetet organiseras och fungerar som en vägledare menar, Westlund (2003). Idag är timplanen mindre detaljerad än tidigare. Den anger vilka ämnen som ska ingå i grundskolan och en minsta garanterad undervisningstid för varje elev och för varje ämne. Men det finns inga uttryckta krav på hur skolan ska redovisa elevernas garanterade undervisningstid (SOU

2005:101). Westlund (2003) skriver, om eleverna får en viss tid för ett visst ämne invaggas lärare och föräldrar i en falsk trygghet, och tror att om eleverna får den tid de ska ha enligt timplanen kommer eleverna att nå kursmålen. ”Dessvärre är inte tiden en garant för lärande. Om så vore fallet, skulle inte grundskolan producera funktionella analfabeter som på schemat haft ett stort antal timmar svenska” (Westlund 2003:83). Madsén (1994) samtycker och säger att ofta likställs kvalitet med hur lång tid man får för ett visst ämne, men hävdar att det inte finns något samband mellan den tid eleverna deltar i ett ämne och hur mycket de lär sig. Viktigast är att se hur tiden används och vad som sker inom den tidsramen (a.a.). Westlund (2003) anser att arbete utan timplan medför ett arbete med friare tidsanvändning med ett ämnesövergripande arbetssätt, detta kan vara nyckeln till skolutveckling. Idag talar många skolor om ett friare arbetssätt och slopade timplaner. Lärarna vill skapa diskussioner kring meningsfullt lärande och framhåller att timplanen inte räcker som mått för att nå de uppställda målen (SOU 2005:101). Moreau & Wretman (2004) delger Timplanedelegationens uppfattning om att den nuvarande timplanen passar dåligt i en mål- och resultatstyrd skola och anser att timplanen successivt kommer att förlora sin betydelse om den bibehålls.

Enligt Svenska kommunförbundet bör den statliga styrningen av skolan försvinna. De vill också att skollagen ändras till en ramlag som tydligt beskriver vad man ska uppnå, men inte hur. De vinner en del seger genom att de politiska partierna accepterar ett resonemang om att det är ologiskt med timplaner i en målstyrd skola (Larsson 2002). Regeringen anser, att en skola utan timplan bättre stämmer överens med intentionerna bakom en mål- och resultatstyrd skola. De tillsätter ”en delegation med uppgift att förbereda, leda, stödja och utvärdera en försöksverksamhet” (SOU 2005:101:9).

2.5 Timplanedelegationens uppdrag

Den 18 november 1999 beslutade regeringen att tillkalla en delegation för att göra en undersökning kring en försöksverksamhet med utbildning utan timplan i grundskolan. I skolorna där försöken genomfördes skulle dessa bedriva sin verksamhet inom ramen för ett garanterat antal timmar, men som inte var fördelade på olika ämnen och ämnesgrupper. Cirka 80 kommuner deltog i projektet. I vissa kommuner var alla skolor med men i vissa kommuner var det endast en eller några skolor (SOU 2005:101). Westlund (2003) beskrev syftet med uppdraget som ett projekt med *”olika explorativa metoder och forskningsfokus studera*

samspelet mellan mål- och resultatstyrning – kvalitetsarbete – tidsstyrning” (Westlund 2003:9).

Regeringen hävdade att där fanns vissa risker med att avskaffa den nationella timplanen, särskilt i ett övergångsskede och menade att de ämnen med ett färre antal timmar i timplanen skulle kunna minskas ännu mer vid borttagande av timplaner. Kommunerna skulle ansvara för att kvaliteten behölls och att målen i kursplanen skulle uppnås och att verksamheten skulle utvärderas (Larsson 2002). Vidare beskrevs det att man skapade kvalitetsinstrument för att garantera att skolan utvecklades och att kvaliteten behölls, för att göra grundskolan likvärdig. Dessa olika instrument var de nationella proven och Skolverkets nationella utvärderings- och uppföljningssystem och kvalitetsgranskning som startade 1 juli 1999 (a.a.). Försöksverksamheten startade läsåret 2000/01 och avslutades i juni 2005. Därefter förlängdes försöket till den 30 juni 2007 (SOU 2005:101).

2.5.1 Pedagogens funktion i en skola utan timplaner

Westlund (2003) skriver att lärarna upplever i sitt arbete utan timplaner att de har ett större ansvar för att eleverna ska nå målen. Genom att dokumentera elevernas kunskapsprogression blir det till ett stöd och trygghet för dem i deras arbete kring måluppfyllelsen. Moreau & Wretman (2004) samtycker och anser att dokumentationen ger både en trygghet och en ovärderlig information för lärarna, där de på ett tydligt sätt kan visa föräldrarna elevernas kunskapsprogression. Lärarna upplever att när de arbetar utan timplaner har de ett större ansvar för att eleverna når målen. Även rektorer beskriver att de numera genom dokumentationen får en bättre kännedom om vad och hur eleven har lärt sig. De menar vidare att nu kan de följa elevernas utveckling mer exakt. Det har framkommit att pedagogerna i de skolor som ingår i försöksverksamheten, har blivit bättre på att uppmärksamma elevers problem, men hävdar att detta inte kan jämföras med att eleverna får mer stöd och hjälp (a.a.).

Westlund (2003) skriver att hennes tillfrågade pedagoger beskriver sitt arbete utan timplaner med att de måste ha en bättre kontroll över vad eleverna lär, både för sig själva och som ett underlag till utvecklingssamtalen med föräldrarna. Vidare menar pedagogerna, att arbetet med att försöka bryta ner kursmålen har tagit mycket av deras tid och kraft i anspråk. De anser också att det finns ett antal olika mentala- och lokala ramar som begränsar verksamheten och möjligheten att utnyttja friheten i ett arbete utan timplaner. Ett hinder i utvecklingsarbetet kan

vara de pedagoger som inte vill utnyttja frirummet (a.a.). Berg (1999) beskriver hur en skolutveckling handlar om att upptäcka och erövra det handlingsutrymme eller det ”frirum” som finns inom de yttre och inre gränserna i verksamheten. Detta arbete bör samtliga professionella aktörer delta i.

Pedagogerna anser att man lägger mycket tid och kraft på att bryta ned, förstå och tolka målen som därefter ska utvärderas och följas upp. Mål och utvärderingar ska dokumenteras och diskuteras med elever och föräldrar (SOU 2004:35). Vid deras planering krävs det mer nytänkande och nya prioriteringar då man inte kan luta sig mot gamla traditionella rutiner, men menar att i många fall anses dessa traditioner finnas kvar som ett stöd för lärarna. Lärarens roll har utvecklats från att ha en kontroll på elevernas uppgifter till att nu mer kontrollera lärandet i undervisningen (SOU 2005:101).

Tidsbristen är ett överhängande problem där pedagogerna har svårt att finna tid till de utvecklande, djupgående pedagogiska diskussionerna som ska ligga till grund för ett bättre lärandeklimat i skolan (a.a.).

2.5.2 Arbetssätt

Moreau & Wretman (2004) anser att pedagoger upplever svårigheter att hitta sin roll i en skola utan timplan, med att utveckla välfungerande arbetssätt och goda rutiner. Bland pedagoger finns det de som vill hålla kvar vid gamla rutiner, men det finns även de som är utvecklingsbenägna. Dessa båda förhållningssätt behövs, för att få balans i förändringsarbetet, menar författarna. I Lpo 94 beskrivs det att skolans gemensamma erfarenheter utgör utrymme och förutsättningar för ett lärande där olika kunskapsformer är delar av en helhet. För att främja elevernas utveckling ska skolan variera och balansera innehåll och arbetsformer (Läraryrket 2004).

Skolorna avsätter tid med särskilda arbetspass där eleverna själva kan påverka valet av aktivitet utifrån intressen och behov. Elever på skolorna har en mentor som följer elevernas planeringar som förs i loggböcker. Med handledning ett par timmar i veckan där kommande vecka diskuteras och den föregående veckan utvärderas (SOU 2004:35). Individualisering är ett arbetssätt som innebär att utgångspunkten för undervisningen är den enskilda elevens förutsättningar, behov och intressen. Det handlar om en flexiblere tidsanvändning och ett mer målorienterat arbetssätt. Ett individualiserat arbetssätt kan handla om att eleverna får välja

vad de vill arbeta med och hur länge. Självreglerat arbete utgår från en individuell planering där eleven har större inflytande över vad de arbetar med, var de ska arbeta, hur de ska arbeta och med vem (SOU 2005:101).

Lärarna anser att det blir naturligt att arbeta utan timplan när man arbetar ämnesintegrerat. I klass F-6 är det vanligt att temaarbete kontinuerligt är schemalagt någon gång i veckan. Genom att arbeta ämnesövergripande, kan man som pedagog bättre beskriva helheten för eleverna (SOU 2005:101). När man arbetar utan timplan känns det mer tillåtet att arbeta ämnesövergripande. Vid detta arbetssätt blir dokumentation det centrala för att kunna synliggöra elevernas utveckling (SOU 2004:35). En förutsättning för ett ämnesövergripande arbetssätt, är ett arbete utan timplaner, ett välfungerande arbetslag och ett välorganiserat hemklassrum, men där tid för gemensam planering kan upplevas som en bristvara (SOU 2005:101).

Vid målorienterat arbetssätt är det målen som är i fokus och då måste pedagogerna utveckla en god kunskap om innebörden i de olika målen som ska uppnås, för att kunna tolka och konkretisera dessa. För att kunna genomföra detta krävs det mycket administrativt arbete. Men det är viktigt att dokumentera målen och hur de kan uppnås för att vid utvärderingen kunna konstatera om de uppnåtts. I ett målorienterat arbetssätt ligger därför tyngdpunkten på att man tillsammans kan kommunicera kring mål och resultat (SOU 2004:35).

2.5.3 Ämnesgaranti

För att det ska upprätthållas en likvärdig utbildning över hela landet, är det intressant att fundera över hur en skola utan timplaner skapar balans mellan olika ämnen och ämnesgrupper. Hur mycket tid ett ämne får i ett tema eller i ett gemensamt arbete kan bero på hur stark den enskilde pedagogen är när det gäller att försvara sitt ämne. Det är överlag lärare i praktiskt/estetiska ämnen som har uttryckt speciell oro (Moreau & Wretman 2004). I Timplanedelegationens betänkande (SOU 2005:101) nämns också denna oro som fanns innan försökets början, där man beförde skolan bli en treämnesskola, med matematik, svenska och engelska och där de praktiskt/estetiska ämnena skulle få en undanskymd roll. Men vid undersökningen av dessa skolor fann man att dessa ämnen blivit schemalagda och även tog en stor plats i det tematiska arbetet. Det visade sig att de numera hade en större plats i undervisningen än innan (a.a.).

2.5.4 Mål att uppnå

När man har gått in i försöket med att arbeta utan timplaner har pedagogerna lagt ner ett stort arbete med att tolka målen och därefter dokumenterat dessa. Detta har gjort att både elever och lärare fått en annan säkerhet i att arbeta med målen. Det har även blivit fler pedagogiska diskussioner om målen på de aktuella skolorna (SOU 2004:35). Genom att diskutera med eleverna om vilka mål som ska uppnås har eleverna successivt fått ett ökat ansvar och inflytande. Detta inflytande handlar till största delen om *när*, *var* och *hur* man vill arbeta, men däremot har de ett mindre inflytande över om *vad* de ska arbeta med (SOU 2005:101). Larsson (2002) hävdar att en återkommande utvärdering av målen måste ske kontinuerligt i alla ämnen. ”En debatt kring dessa frågor kan optimistiskt sett innebära en reformering av den svenska skolan på basis av erfarenhet, realism och långsiktigt tänkande” (Larsson 2002:147).

2.5.5 Arbetslagen

Westlunds (2003) undersökning visar att lärarnas samtal är en förutsättning för ett arbete utan timplan och att det är självklart med arbete i arbetslag. Vidare påpekas det, att den planering arbetslagen gör kan ses som en ersättning av de traditionella tidsschemana. Planeringen ligger till grund för en kontinuitet, helhet och en synbar röd tråd för eleverna. I SOU2005:101 beskrivs det att arbetslagen numera har fått en större roll i skolarbetet där man diskuterar och analyserar kunskapsuppdraget och hur man gemensamt kan nå en måluppfyllelse. Moreau & Wretman (2004) håller med Westlund (2003) om att arbetet utan timplan kräver en helhet och en samsyn i arbetslaget, och menar vidare att det är viktigt att man diskuterar och reflekterar kring idéer för ett arbete och en strävan mot samma mål. Madsén (1994) anser att om skolan ska utvecklas, krävs det en kollektiv reflektion över hela verksamhetens organisation och arbetssätt i relation till de uppsatta målen. Berg (1999) anser att det pedagogiska samtalet är en nödvändighet i arbetslaget. Genom gruppens professionalism bör det handla mer om innehåll än om form. Det ska inte enbart handla om vissa administrativa funktioner som delegerats av skolledningen utan även om en diskussion kring en gemensam kunskapsutveckling som har till syfte att utveckla skolans verksamhet och undervisning på elevernas och pedagogernas villkor. Då blir det pedagogiska samtalet en drivkraft i skolans lokala skolutveckling. Att arbeta i arbetslag ses som positivt eftersom det ger ett ökat samarbete kring skolans uppdrag. Ett arbetslag måste vara välfungerande, för det är de som styr över resurser och ansvarar för planeringen (SOU 2005:101). Det gäller att vara medveten om att samverka i arbetslagen är en nödvändig del i lärarbetet menar, Moreau & Wretman (2004).

2.6 Förändringar vid ett arbete utan timplaner

Skolorna har ändrat sitt arbetssätt till att arbeta mer individualiserat eller ämnesintegrerat. Det finns också skolor där man kombinerat olika arbetssätt. Skolorna har under försökets gång blivit allt bättre på att dokumentera sitt utvecklingsarbete. Det har skett en tydlig kvalitativ förbättring i skolornas beskrivning av sitt målarbete. De flesta skolorna har i sina redovisningar skrivit att de har svårt att tänka sig att återgå till att arbeta med timplaner men de bekräftar också att de inte släppt timplanen helt, utan den finns kvar som en bakomliggande struktur. Pedagogerna själva lyfter fram att försöket har lett till ökade pedagogiska diskussioner och ett mer intensifierat målarbete. Även en ökad individualisering av undervisningen har skett (SOU 2005:101).

Colnerud (2002) beskriver hur läraren i hög grad har en personlig frihet att utforma sin undervisning men att den professionella friheten är begränsad. Staten och läromedelsförlagen kan av tradition bestämma både arbetssätt och metoder. Det sker genom timplaner, kursplaner och läromedel. Men menar vidare att idag ökar den professionella friheten genom slopade timplaner som tidigare var ett centralt styrinstrument. Lärarna får därmed en större chans att göra professionella bedömningar om hur man bäst kan tillgodose elevernas kunskapsinläring. Berg (1999) hävdar att en utvidgad professionalism ger en kompetensprofil som kan ses som en grogrund för lärare att erövra det tillgängliga handlingsutrymmet. Detta utvecklas kontinuerligt i de pågående pedagogiska samtalen som sker mellan olika verksamma grupper i skolan. De pedagogiska samtalen är dels ett medel för att upptäcka handlingsutrymmet och dels ett forum för att planera och genomföra en verksamhet som verkligen kan utnyttja detta utrymme på både elevers och pedagogers villkor.

I syfte att skapa goda premisser för elevers lärande förutsätts att lärare också har förmåga, kompetens och intresse att upptäcka och utnyttja det tillgängliga handlingsutrymmet. Den utvidgade lärarprofessionalismen handlar i snäv mening om att planera, genomföra och följa upp den dagliga pedagogiska verksamheten (Berg 1999:234).

2.7 Om timplanen avskaffas

Delegationen anser att det behövs en del kompletterande åtgärder om skolorna ska avskaffa timplanen. Regeringen har också diskuterat att detaljera målen i kursplanen och införa bättre utvärderings- och kvalitetssäkringssystem. De föreslår ett förtydligande av skollagen, där

varje elev ska få rätt till skolans ämnen och erbjudas 6 665 timmar lärarledd undervisning. Delegationen föreslår även tydligare mål och målstrukturer i aktuella kursplaner och läroplaner (SOU 2005:101). När man slopar timplaner är det viktigt att precisera syftet med undervisningen, välja passande arbetssätt och arbetsformer för att nå målen. Dagens arbete i skolan genomförs fortfarande inom ramen för schemalagda lektioner i speciella salar, skriver Colnerud (2002).

Vid avveckling av timplanerna måste det ske kompetensutveckling av pedagogerna i målorienterade arbetssätt och systematiskt kvalitetsarbete. Lärarutbildningen måste mer inrikta sig på att utveckla studenternas förmåga att arbeta i en mål- och resultatstyrd organisation (SOU 2005:101). Pedagogerna i Timplanedelegationens projekt betonar även de, att lärarutbildningen behöver utvecklas för att anpassas till ett mer individualiserat arbetssätt. De vill också att lärarna ska ha olika ämneskombinationer för att öka kompetensen i arbetslagen. Pedagogerna efterlyser verktyg för att bättre kunna dokumentera elevernas kunskapsutveckling och instrument för att kunna planera den garanterade undervisningstiden på 6 665 timmar för varje elev i grundskolan (a.a.). Arbetet utan timplan kan ses som ett arbete där läraruppdraget tydliggörs och där timplanen både kan och bör avskaffas, men krävs att man bör stärka systemet kring elevernas studieutveckling, där man exempelvis behöver arbeta mer med diagnostiska instrument i flertalet ämnen, anser Moreau & Wretman (2004). ”Okunskap om målen betraktas som en hindrande faktor för att kunna lämna timplanen” (Westlund 2003:41).

3. PROBLEMPRECISERING

Vårt syfte leder till följande frågeställningar kring arbetet utan timplaner:

- Vilka konsekvenser anser pedagogerna att ett timplanelöst arbete medför?
- Hur påverkas, enligt pedagogerna, elevernas möjligheter att nå upp till de lokala målen och kursplanernas krav i form av mål och kriterier?
- På vilka sätt kan elevernas rätt till en garanterad undervisning i kursplanens ämnen säkerställas i en timplanelös skola, enligt pedagogerna?

4. EMPIRI

Under denna rubrik redovisar vi våra metodologiska utgångspunkter vårt tillvägagångssätt och val av metod

4.1 Metodologiska utgångspunkter

Vi har använt oss av ostrukturerade intervjuer där man enligt Denscombe (2000) kan få en djupare förståelse och en större insikt om informanternas erfarenheter i en specifik fråga. En ostrukturerad intervju innebär att man har ett bestämt ämne men ingen bestämd frågeföljd, därmed blir intervjun mer likt en konversation (a.a.). Efter intervjuerna gjordes det som Patel & Davidsson (1991) beskriver som en empirisk kvalitativ bearbetning, där resultaten analyserades och kategoriserades under olika teman, för att därmed åskådliggöra intervjusvaren och tydligt visa de konsekvenser som intervjusvaren delgav.

4.2 Urval

Studien fokuseras på pedagoger som arbetar utan timplaner i grundskolans tidigare år. Eftersom undersökningen baseras på skolor som ingår i timplanedelegationens försöksverksamhet valde vi att göra ett flerstegsurval. Denscombe (2000) beskriver flerstegsurval som där man gör ett urval från det tidigare urvalet. Genom telefonkontakt med Skolverket fick vi uppgifter om vilka kommuner som ingick i försöksverksamheten.

Skolverket presenterade en urvalsram som omfattade en komplett förteckning över de kommuner som ingick i regeringens projekt. ”En urvalsram är en objektiv förteckning över den ”population” från vilken forskaren kan göra sitt urval” (Denscombe 2000:25). Därefter valdes två kommuner från urvalsramen som befann sig i forskarnas närområde i två mindre orter på landsbygden. Varje kommun telefonkontaktades och efter en försäkran om att intresse fanns att ingå i undersökningen, fick varje skola till uppgift att välja ut tre lämpliga pedagoger. Detta infriades och därefter telefonkontaktades pedagogerna och information gavs om undersökningens syfte och tillvägagångssätt.

4.3 Metod

Intervju valdes som forskningsmetod därför som Denscombe (2000) beskriver det, att en intervju bygger på ett färre antal informanter, men man utvecklar en mer djupgående insikt i ämnet. Eftersom syftet med undersökningen var att låta informanterna tala mer utförligt om ämnet, valdes en ostrukturerad intervju. I denna intervjuform är forskarens roll att introducera ämnet och därefter låta den intervjuade ”utveckla sina idéer och fullfölja sina tankegångar” (Denscombe 2000:135). Genom detta tillvägagångssätt får man dessutom ta del av informantens personliga erfarenheter och känslor (a.a.).

Eftersom det endast fanns en öppen fråga och en del mindre delfrågor, där vi ville få ta del av den intervjuades uppfattning kring ett fenomen, framhåller Patel & Davidsson (1991) att intervjun som genomfördes var en kvalitativ intervju med låg grad av strukturering, där frågorna gavs i den ordning som föll sig bäst vid själva intervjutillfället. Syftet med en kvalitativ undersökning är att skaffa sig en djupare kunskap och därmed upptäcka och identifiera den intervjuades uppfattning om ett fenomen. Författarna menar, som frågeställare bör man ha förkunskaper och vara väl förbered inom det undersökande området.

Studien baseras på sex informanter från två olika skolor som ingick i Timplanedelegationens försöksverksamhet. Informanterna bestod av fem kvinnor och en man, de hade sitt arbete förlagt från förskoleklass upp till klass 6. Fyra av pedagogerna träffade vi personligen och gjorde intervjuer med hjälp av diktafon och anteckningar. Två av informanterna besvarade frågorna via mail, på grund av ett missförstånd vid intervjutillfället. Därför avgjordes det i samförstånd, att frågorna skulle besvaras via mail.

Intervjuerna bestod av en öppen fråga och några mindre delfrågor om ämnet (se Bilaga I). Patel & Davidsson (1991) beskriver detta tillvägagångssätt som en *”Tratteknik”* – där intervjun börjar med stora öppna frågor för att därefter övergå till de mer specifika frågorna. De hävdar att denna teknik är bra när man vill att informanten obehindrat ska beskriva sin egen uppfattning om ämnet.

De två informanter som fick till uppdrag att maila sina svar, fick samma information som de övriga om undersökningens syfte. Det avgjordes muntligt mellan forskare och informanter, om det skulle behövas kompletteringars skulle detta kunna ske genom att nya följdfrågor skickades genom mail.

4.4 Tillvägagångssätt

Vid telefonkontakten med varje pedagog diskuterades syftet med intervjun. Eftersom frågeställningen inte var helt klar vid telefontillfället, fick de endast ta del av undersökningens huvudfråga. Pedagogerna tyckte att ämnet var positivt och intressant och hade en vilja att tillföra undersökningen sin uppfattning. Informanterna fick här också tillfälle att bestämma tid och plats för intervjun. Vid kontakten gjordes en överenskommelse om intervjuns tidslängd, den uppskattades till cirka 60 minuter. Dessa skulle innehålla en introduktion av ämnet, den bestämda intervjun och en avslutande diskussion. Val av intervjulokal arrangerades av informanterna eftersom vi inte hade kännedom om den aktuella skolan och dess utformning där intervjuerna skulle äga rum. I den avslutande diskussionen efter intervjun gavs en e-post adress till informanten för att denna skulle kunna förmedla mer information om det aktuella ämnet till oss.

Det gjordes en pilotintervju för att få en indikation på om intervjufrågorna gav ett informationsrikt material och om frågorna var begripliga för respondenten. ”En pilotstudie använder vi i de fall där vi behöver pröva en teknik för att samla information eller pröva en viss uppläggning” (Patel & Davidsson 1991:58).

Innan intervjun började, inledde vi ett samtal kring skolmiljön på skolan för att skapa ett öppet klimat. Vi delgav också informanterna om varför vi valt att skriva en rapport om det aktuella ämnet. Eftersom vi var två bestämdes det att en utav oss skulle ställa intervjufrågorna och en föra fältanteckningar. Intervjun spelades in på en diktafon. Efter intervjutillfällena

transkriberades intervjuerna genom datoranvändning. Vid transkriberingen ströks vissa ord för att som Dencombe (2000) säger att det talade ordet måste *snyggas upp* och redigeras en aning för att det ska bli begripliga meningar och hävdar att materialet då kan förlora en del av sin autenticitet.

4.5 Etiska aspekter

Vi har vid undersökningen tagit del av och använt de forskningsetiska principerna (Vetenskapsrådet).

◆ Informationskravet

Det informerades om den aktuella undersökningens syfte både vid vår telefonkontakt och vid själva intervjun. Informanterna upplystes också om att deltagandet i undersökningen var frivillig och om deras rätt att avbryta intervjun.

◆ Nyttjandekravet

Pedagogerna informerades vid telefonkontakten och vid intervjutillfället om att de insamlade uppgifterna som kommer till del i denna undersökning används endast för just detta ändamål.

◆ Samtyckekravet

Eftersom intervjun skulle spelas in på diktafon, tillfrågades informanterna vid telefonkontakten och vid intervjutillfället om bandupptagning accepterades. Informanterna delgavs också att vid själva rapportskrivandet skulle fingerade namn användas.

◆ Konfidentialitetskravet

Information gavs till informanterna vid själva intervjutillfället, om att de personuppgifter som delgivits, förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan få ta del av dessa.

5. REDOVISNING AV RESULTAT

Här redovisas resultatet av den bearbetning och analys som gjorts av intervjuerna, där vi sökt efter nyanser och variationer i intervjuvaren. Pedagogernas uppfattningar har rangordnats i en hierarkisk ordning där den mest framträdande konsekvensen kommer först. Vid bearbetningen och kategoriseringen har belysande utsagor valts ut för att illustrera innebörden i de skapade kategorierna. De namn som förekommer i resultatet är fingerade.

5.1 Pedagog beskrivning

Pedagog A – *Ann* Arbetar i klass F-2,

Pedagog B – *Brita* Arbetar i klass 2-3

Pedagog C – *Calle* Arbetar i klass 3-5

Pedagog D – *Doris* Arbeta i klass 6

Pedagog E – *Eva* Arbetar på fritidshemmet och i en förskoleklass.

Pedagog F – *Fia* Arbetar i en förskoleklass

5.2 Flexibilitet

Flertalet av informanterna ansåg att den mest framträdande konsekvensen var att man som pedagog hade en större flexibilitet att lägga upp sitt arbete utifrån elevernas behov. I ett arbete utan timplaner hade man chans att bygga vidare på elevernas idéer och möta dem där de befinner sig kunskapsmässigt, då man inte var påtvingad en på förhand uppgjord timplan. Numera kunde pedagogerna vara mer flexibla och ta tillvara på vad de och deras elever kände att de verkligen behövde göra. Detta gjorde att man hade en större möjlighet att arbeta med ett ämne under en längre tid, med gott samvete. Detta gav en bredare diskussion kring vad eleverna skulle uppnå och vilka krav som ställdes på pedagogerna.

Brita – Jag tycker att det är bättre att arbeta utan timplaner, för då kan man vara mer flexibel och då kan man mer se till vad barnen behöver.

Flexibiliteten gav pedagogerna en större valfrihet att arbeta utifrån individens och hela gruppens behov för att nå de uppställda målen som är enligt läroplanen pedagogernas skyldighet, de uppställda målen upplevdes nu vara det mer centrala i undervisningen. Numera lät man målen styra sin undervisning och man var inte styrd av en timplan. Flexibiliteten i

upplägget kring barnen var större då man kunde fortsätta arbeta med ett ämne under en längre tid, om man ansåg att detta krävdes för att eleverna skulle få en bättre förståelse för ett specifikt ämnesområde, därför kändes arbetet mer motiverat både för eleverna och pedagogerna.

5.2.1 Arbetssätt

Arbetssättet i en skola utan timplaner kunde variera beroende på vad eleverna skulle uppnå. En av pedagogerna ansåg att man hade väldigt stora befogenheter att använda resurserna där de bäst behövdes, utan rektorns medgivande. Pedagogerna hävdade att man arbetade mer individanpassat i en skola utan timplaner, genom detta arbetssätt kunde man mer individualisera elevernas arbete. Genom sitt *eget arbete* kunde eleverna bestämma vad de behövde utveckla och arbeta mera med, för att nå de uppställda målen.

Eva – De kan påverka detta genom att de själva kan lägga upp i vilken ordning de vill arbeta med de aktuella områdena i varje ämne och genom att de behöver olika mycket stöd och undervisning på de olika områdena.

Arbete i en skola utan timplaner gav också större förutsättningar för att kunna integrera ämnen. Ett tematiskt arbetssätt användes mer bland de yngre eleverna. En av pedagogerna ansåg att många lärare tyckte att man kunde leka mera i de yngre åldrarna för att uppnå målen i årskurs F-2. Men med elever i årskurs 3-6 blev arbetet mer individualiserat då man hade andra mål att uppnå och där man skulle göra Skolverkets nationella prov som är en utvärdering av måluppfyllelsen i slutet av årskurs 5.

Informanterna menade också att genom att vara verksam i en skola utan timplaner, kunde man arbeta mer tematiskt och slippa sitta och räkna hur många timmar som använts i respektive ämne. Vid tematiskt arbete kunde eleverna lättare fortsätta med sitt arbetsområde under en längre tid av dagen, istället för att ha traditionella lektioner. Vissa barn hade en längre startsträcka för att komma igång med sitt arbete, därför kunde de tycka att det var svårt att hitta den röda tråden om man skulle behöva börja om hela tiden. Det fodrades ett större arbete kring elevernas målfokusering och därmed en tydligare planering för att nå dit. Detta skapade en större medvetenhet hos både pedagogerna och eleverna. Under temaarbetet kunde även storyline användas som ett arbetssätt.

5.2.2 Arbetslagen

I arbetslagen hade man en möjlighet att sitta och bryta ner kursplanens mål och anpassa dem till respektive ämne och elevernas åldrar. Tillsammans kunde de därefter planera det tematiska arbetet gemensamt. Beroende på pedagogernas utbildning delades ansvaret upp mellan dem, där man då blev huvudansvarig för det ämne man hade störst kunskap i. Det positiva med ett arbetslag var att man hade tillfälle att kunna ventilera och diskutera med sina kollegor. Här fanns det en möjlighet till större flexibilitet att kunna utnyttja allas kunskaper där de bäst behövs.

5.3 Struktur

Det var viktigt att strukturera ett visst schema för en del ämnen, annars ansåg informanterna att vissa av dessa lätt gled undan, som till exempel musik och bild. Efter att de fasta ämnena lagts in, kunde man därefter lägga upp arbetet efter klassens/elevernas behov och förutsättningar.

Brita - Jag har gjort en grund att gå efter med vissa ramar för att kunna se till att alla momenten kommer med.

Det ansågs svårt för nyutbildade pedagoger att strukturera sin planering, då man inte hade tillgång till den kunskap och inte den erfarenheten av att utforma ett schema. Men en av pedagogerna menade att för de lärare som varit igång några år var det lättare att planera då man hade en större erfarenhet att tillgå.

Trots att det fanns olika ramar i ett schema med en bestämd struktur att gå efter, innehållande långa arbetspass och med raster inlagda, kunde pedagogerna ge eleverna kortare pauser om det ansågs att de hade ett behov av detta. Detta skapade en viss flexibilitet i schemat, trots strukturen, och även en trygghet för pedagogerna.

5.3.1 Ramar

Ett arbete i en skola utan timplaner var inte helt och hållet timpanelöst hävdade informanterna och menade att det fortfarande fanns ramar att förhålla sig till och att många av ämnena byggde på det timantalet som stod i timplanen.

Doris - Vet egentligen inte om där är en stor skillnad från en skola med timplaner. Jag har aldrig arbetat utifrån någon timplan utan jag har på något sätt vetat vad eleverna behöver och använt den tid som krävts.

Att arbeta utan timplaner betydde inte att man inte hade några scheman att gå efter. Många av informanterna använde sig av krysschema där vissa ämnen var inlagda på grund av utnyttjandet av andra lokaler. Detta handlade främst om idrott, slöjd, bild, hemkunskap och musik.

En av pedagogerna berättade att hon arbetade utan schema för att hon menade att i en skola utan timplaner arbetar man ämnesövergripande och då kunde det vara en svårighet att strukturera ett schema. Men elevernas föräldrar hade en önskan om att få ett skolschema för att lättare veta när deras barn hade de olika ämnena. För att tillmötesgå föräldrarna gjordes det ett krysschema, med idrotten och rasterna inlagda. Vid föräldramötet framkom ännu en gång att de ville ha ett tydligare schema. Nu gjordes det ett provisoriskt schema, men samtidigt gavs en förklaring till föräldrarna angående pedagogens arbetsätt. Numera skickades det alltid ut ett veckobrev där information till föräldrarna delgavs om vad de arbetat med i klassen och tankarna kring detta och vad deras kommande arbete skulle handla om och mynna ut i.

5.3.2 Ämnesgaranti

Alla ämnen var viktiga menade pedagogerna, men det fanns ingen garanti för att eleverna skulle kunna tillgodoräkna sig alla kursplanens ämnen. För att detta skulle infrias använde skolorna sig av utbildade pedagoger i musik, bild, slöjd och idrott. Pedagogerna menade att även dessa ämnen var viktiga och att där fanns mål att uppnå enligt kursplanen. Detta gjorde att det blev ett bestämt antal lektioner per termin för eleverna i dessa ämnen, vilket pedagogerna ansåg kunde ses som en ämnesgaranti för eleverna.

Många pedagoger använde sig av ett tematiskt arbetsätt där bild och musik ingick och då kunde eleverna tillgodoräkna sig mer av dessa ämnen än vad eleverna var berättigade till. Man arbetade även på ett traditionellt arbetsätt med egna böcker, i de tre huvudämnena matematik, svenska och engelska, för att man kände att man inte fick med alla ämnen i det tematiska arbetet. En av pedagogerna framhöll att många ofta lade större vikt vid de ämnen som låg inom deras eget intresseområde. Därför ansåg pedagogen att det var viktigt att kunna arbeta över gränserna för att eleverna skulle kunna ta del av pedagogernas olika kompetenser. Exempelvis kunde pedagogerna byta lektioner med varandra beroende på intresseområde.

Detta gav pedagogerna en flexibilitet och en trygghet i undervisningen. Att arbeta utan timplaner kunde ge en känsla av otrygghet som pedagog. En av pedagogerna hävdade att den kunde ge en viss oroskänsla att arbeta utan timplaner då man kunde bli osäker på om eleverna verkligen fått vad de behövde i alla ämnena.

5.4 Individualisering

Genom ett individanpassat arbetssätt hade man en större chans att möta alla eleverna, menade informanterna. De tyckte att det var positivt att man kunde se till vad eleverna bäst behövde och därefter strukturera sina lektioner. Man var tvungen att göra sig en bild av varje elev och se vad just de var tvungna att träna mer på. Vissa behövde läsa eller skriva mer, andra arbetade mer med problemlösning i matematik. Pedagogerna använde sig av individuella utvecklingsplaner, *IUP*, för att lättare kunna se vad eleverna skulle jobba vidare med.

I några klasser arbetade man åldersintegrerat. Genom denna integrering kunde man nivågruppera eleverna efter deras kunskaper för att de skulle kunna lära sig från den nivå de just nu befann sig i.

Brita – Vi har tvåor som inte kan läsa, då kan de vara med ettorna när dessa har bokstavsgenomgång. Det finns inga just nu, men det kan vara ettor som är jätteduktiga, som är som en tvåa, då de kan de vara lite mer med tvåorna.

Undervisningsmaterialet kunde också individanpassas efter elevernas förutsättningar och behov. För att materialet skulle kunna uppfylla det tänkta pedagogiska syftet, måste man ta sig tid till att skapa ett nivåanpassat material.

Att arbeta individualiserat kunde ibland bli en nackdel då det kunde väcka känslor av orättvisa hos vissa elever när man inte arbetade med samma saker i klassrummet.

Eva - "Rättvisetänkandet" – fungerar ej, eftersom alla inte får lika mycket av allting. Finns elever som har väldigt svårt att förstå hur det kommer sig att någon arbetar med någonting annat, vilket i sin tur kan leda till onödiga konflikter eleverna emellan och långa diskussioner mellan lärare – elev.

5.4.1 Dokumentation

Enligt informanterna krävdes det att man skulle göra sig en bild av varje enskild elev genom att ständigt dokumentera elevernas progression. Detta kunde ses som både en fördel och en nackdel, men genom att dokumentera för varje elev gjorde man sig själv och eleven medveten om sitt lärande och sin kunskapsprogression. Detta gav en värdefull information om varje individ, samtidigt som dokumentationen låg till grund för utvecklingssamtalen, där även föräldrarna blev medvetna om deras barns utveckling. Här skapades då en bättre dialog mellan lärare- elev - föräldrar.

Fia – Under utvecklingssamtalet talar man med barn och föräldrar om möjligheten till måluppfyllelse. Vad man måste arbeta mer med.

5.4.2 Mål att uppnå

Att arbeta utan timplaner innebar inte att man gjorde det i alla ämnen utan det centrala arbetet var att eleverna skulle nå de uppställda målen. Enligt läroplanen ska eleven uppnå vissa kriterier i olika ämnen och vid olika tidpunkter. Följaktligen handlade pedagogernas arbete i större utsträckning om ett arbete kring elevernas måluppfyllelse. Den trygghet man förr kunde känna i att arbeta utifrån en timplan hade ersatts av ett mer målstyrt arbete.

Eva – Eftersom man har olika kriterier som elevernas skall uppnå i ämnena, vid olika ålder/klass, måste man planera in så mycket tid som det beräknas ta för varje elev att uppnå dessa mål.

När skolorna gick med i försöksverksamheten, påbörjades ett arbete med att bryta ner de övergripande målen. Först arbetade pedagogerna med målen i deras arbetsområde, där de utgick ifrån kursplanernas mål och konkretiserade dessa. Därefter skapades checklistor i de olika ämnena i det egna arbetslaget. Dessa checklistor reviderades i respektive arbetslag, terminsvis.

Fia – I varje ämne har vi skrivit en handlingsplan på vad som ska göras varje år för att målen ska nås.

Informanterna såg det som en svårighet att diskutera de olika målen med eleverna. Det var inte alltid att eleverna förstod begreppen när det pratades om olika mål som skulle uppnås och

om vad man skulle lära sig. De tyckte att det var lättare att få de äldre barnen att förstå, de yngre ville hellre att fröken skulle säga vad de skulle göra. De yngsta eleverna ansågs vara för små för att förstå målens innebörd. Pedagogerna bland de yngre barnen bröt ner målen på deras nivå för att de lättare skulle kunna se sambandet, med vad de gjorde och vad de skulle uppnå.

När det gällde hur eleverna själva kunde påverka hur de skulle kunna nå målen såg informanterna det som att det var arbetssättet de mest kunde påverka, genom att komma med förslag. För att förtydliga målen användes olika tankeböcker, där en utvärdering ägde rum av veckans arbete. En planering gjordes varje vecka genom en dialog mellan lärare och elev, där eleverna hade en möjlighet att påverka innehållet. Denna planering utvärderades för att se vilka arbetsinsatser och vilka kunskaper man tagit del av, innan man skrev en ny. I årskurs 3-5 var det lättare att diskutera de olika målen och där hade eleverna större möjligheter att påverka arbets- och redovisningsätt. De hade också chans att påverka det *egna arbetet* för att uppnå de olika mål och kriterier som ställs. Dessa kunde man enligt en av pedagogerna, styra upp en del för att hjälpa eleverna att uppnå vissa mål. Då kunde man genom en diskussion göra eleverna mer medvetna, om vad de behövde lägga mer tid på, inom ett visst ämne. Att konkretisera målen och därefter dokumentera och utvärdera elevernas utveckling, kunde man ge föräldrarna en tydlig bild över elevens progression mot kursplanens måluppfyllelse.

Ann - Om jag ser på mitt sista utvecklingssamtal att eleverna har uppnått sina mål tror jag de har fått den tid som krävs.

Eftersom eleverna görs mer medvetna om att de ska nå vissa mål hade de en större delaktighet i diskussionen kring vilket arbetssätt som är mest fördelaktigt då man ska uppnå de uppställda målen. Informanterna såg det som positivt att eleverna kunde komma med önskemål kring olika arbetssätt.

5.5 Tidspress

Pedagogerna kände av tidspressen tydligare idag i en skola utan timplaner. Exempelvis krävdes det en större tidsplanering för att kunna sitta ner med varje elev och diskutera deras uppnåendemål och kunskapsprogression. Var inte de andra eleverna självgående måste dessa samtal äga rum då man var dubbelbemannade.

Dokumentationen ansågs som en tidskrävande uppgift av pedagogerna, därför varierade omfattningen av dokumentation bland informanterna. Vissa informanter utövade dokumentation dagligen medan några dokumenterade endast då och då. En av informanterna ägnade sig åt dokumentation ett par gånger per termin och då endast i uppförande och ordning.

Eva – Att arbeta timplanelöst kräver givetvis mer tid, eftersom man inte har de direkta givna riktlinjerna. Men det positiva är att man är tvungen att se till vad individen behöver och således lägger upp lektioner därefter.

6. RESULTATANALYS

Efter att analyserat och sett relationerna mellan kategorierna har det framkommit ett tydligt mönster kring pedagogernas uppfattningar kring ett arbete i en skola utan timplaner. Nedan visas en sammanställning av empirins resultat.

Informanterna såg arbetet med eleverna i en skola utan timplaner som ett arbete där målen hade en större betydelse, än hur många timmar det lades på respektive ämne. Alla poängterade att arbetet numera var väldigt flexibelt, men menade att det ändå fanns en ram att förhålla sig till. Dels var det målen som skulle uppnås och dels var det fasta strukturer i schemat såsom användandet av andra lokaler exempelvis idrottshall och slöjdsal. Som pedagog hade man en frihet att gemensamt med eleverna bestämma arbetssätt, men man hade också ett stort ansvar att ge eleverna förutsättningar för att nå upp till målen i *alla* ämnen i kursplanen. En rädsla fanns att vissa ämnen lätt kunde glida undan, när man arbetade i en skola utan timplaner. Därför när man strukturerade undervisningen fanns timplanen med i bakgrunden. Trots att pedagogerna arbetade utan timplaner fanns det ett schema med fasta hållpunkter.

Dokumentationen sågs både som en fördel och en nackdel, men var en värdefull information vid samtal med föräldrar och elever för att synliggöra elevernas kunskapsprogression. Fördelen med dokumentationen sågs som en tillgång, för att kunna utvärdera sitt arbete och nackdelen bestod i att det var en tidskrävande uppgift. Dokumentationen låg också till grund för ett mer individualiserat arbetssätt, där eleverna kunde få arbeta vidare med vad just de

behövde och på ett sådant sätt som passade dem bäst. De kunde även då få tillgång till ett mer individanpassat material.

I en skola utan timplaner var det lättare att integrera ämnena, då slapp man att räkna timmar i varje specifikt ämne. Man arbetade tematiskt i många av ämnena, men i matematik, svenska och engelska behöll många det traditionella arbetssättet med tillhörande läromedel. Det tematiska arbetet kunde dock ändå ge eleverna mer tid i vissa ämnen än vad som var tänkt.

Sammanfattningsvis kan man beskriva ett arbete i en skola utan timplaner som ett arbete med individen och målen i fokus.

7. DISKUSSION

Här följer en diskussion av den empiriska studiens resultat. Det presenteras också en diskussion kring val av metod och resultatet av undersökningen.

7.1 Metoddiskussion

Genom att använda intervjuer, hade vi möjlighet som frågeställare att uppfatta informanternas nyanser i de olika svaren. I denna intervjuform var forskarens roll att introducera sitt ämne och därefter låta den intervjuade ”utveckla sina idéer och fullfölja sina tankegångar” (Denscombe 2000:135). Eftersom intervjun innehöll en öppen fråga, fanns det olika delfrågor som kunde ställas. Här kunde vi styra dialogen i den riktning som önskades. Genom att använda oss av en öppen fråga, ansåg vi, att det gav en mer öppen dialog mellan informant och intervjuare och därmed inbringade metoden sitt syfte.

Den pilotstudie som gjordes, föll väl ut och gav forskningen värdefull information, därmed ansåg vi att denna pilotstudie var av den dignitet att den kunde ingå som ett resultat i undersökningen.

Två av informanterna delgav sina svar via mail och detta kunde ha gjort att deras intervjusvar inte blev lika utförliga som de övriga intervjuerna. Men den information som samlades in, bearbetades och analyserades gav en rättvisande bild av hur pedagogerna upplevde att arbeta timplanelöst och lämnade en rättvis bild av syftet med undersökningen. Att använda sig av mail var ett bra komplement om ingen annan möjlighet kunde förekomma. Om vi hade fått till stånd att träffa alla pedagogerna personligen, hade eventuellt mer information gått att frambringa.

Att välja intervju som insamlingsmetod kunde ge undersökningen en större förståelse kring ett ämne då man vid intervjutillfället kunde avläsa informantens kroppsspråk och tonläge, men metoden medförde även svårigheter. Eftersom informanterna inte alltid svarade med fullständiga meningar kunde transkriberingen vara svår att utföra och bli en tidskrävande uppgift. Vi var medvetna om att det fanns ett antal andra metoder att tillgå, exempelvis kunde vi ha valt en enkätundersökning, men ansåg att vi inte skulle få den information som en

intervju kunde ge. Sammanfattningsvis anser vi att den metod som använts, väl uppfyllde syftet med undersökningen som var att få ta del av pedagogernas uppfattningar kring ett arbete i en skola utan timplaner.

7.2 Resultatdiskussion

Den teoretiska utgångspunkten i studien var ramfaktorteorin som Berg (1999) beskrev som en teori kring vad som var pedagogiskt möjligt i undervisningsprocessen mellan de fysiska och tidsmässiga gränserna, som ansågs begränsa undervisningens möjligheter. Det fanns både yttre och inre ramar att förhålla sig till och det var mellan dessa ramar som det fanns ett frirum. Detta handlingsutrymme som frirummet innebar hade blivit större i de skolor där man tagit bort timplanen som var en faktor inom de inre ramarna. Intressant för studien var att se hur pedagogerna hade valt att utnyttja det ökade handlingsutrymmet. Studien visade att pedagogerna kände att de nu fått en större rörelsefrihet, men det framkom också att de inte utnyttjade denna frihet fullt ut, utan valde att använda sig av egna ramar som exempelvis schemalagda tider för att få en trygghet i sin yrkesroll. Ramfaktorteorin har gett oss en större inblick i arbetet inom de faktiska ramarna. Vi har insett, att det är upp till oss som pedagoger hur man bäst utnyttjar detta frirum på ett sådant sett, där både elever och pedagoger blir tillfredställda. Detta anser vi krävs oavsett då man arbetar med timplaner eller inte.

Larsson förespråkade i sin föreläsning (2007-10-26) att timplanen måste behållas för att höja kvaliteten i skolan, men Madsén (1994) och Westlund (2003) motsätter sig detta och ansåg att timplanen inte var någon garanti för elevens lärande. De påpekade att kvaliteten ofta likställdes med hur många timmar man fått i ett visst ämne men hävdade att idag produceras funktionella analfabeter trots ett stort antal timmar svenska enligt deras schema. Vi tycker, för att höja kvaliteten i skolan krävs det fler pedagogiska diskussioner där man tillsammans ska skapa goda möjligheter för elevers lärande och för att göra skolan till en god arbetsplats.

7.2.1 Mål att uppnå

Flertalet av pedagogerna som blev intervjuade ansåg att det viktigaste med ett arbete i en skola utan timplan, var att deras arbete var mer flexibelt och målfokuserat, och att man som pedagog själv kunde styra över timmarna och utgå från elevernas behov. Dokumentationen betraktades som ett måste för att kunna följa elevernas progression mot de uppställda målen i de olika ämnena. Detta var ett tidskrävande arbete, men ett av de viktigaste redskapen man

arbetade med i en skola utan timplaner. Studien har gett oss en inblick i arbetet utan timplaner med dess konsekvenser och på så sätt vidgat synen kring flexibiliteten i lektionernas upplägg men också hur man måste dokumentera för att nå elevernas måluppfyllelse. Studien visade också att när man inte är påtvingad en fast timplan var målen numera det centrala i undervisningen.

Undersökning visade att måluppfyllelsen lett till ökade pedagogiska diskussioner och ett mer intensifierat målarbete. Moreau & Wretman (2004) påpekade att arbetet utan timplaner gav pedagogerna ett större ansvar för att eleverna skulle nå målen. Enligt *Lpo 94* ska skolan utveckla verksamheten genom att ständigt pröva och utvärdera undervisningsmål och metoder, för att eleverna ska nå de uppställda målen. Vi anser att ledningen och pedagogerna är gemensamt ansvariga för att denna utveckling ska ske. Larsson (2002) gav en beskrivning kring hur den statliga styrningen av skolan borde försvinna, och menade att timplanen var ologisk att använda sig av i en målstyrd skola. Colnerud (2002) menade att den professionella friheten ökat genom slopande av timplaner som förr var ett centralt styrsystem. Pedagoger har idag en större chans att göra professionella bedömningar kring hur man bäst kan tillgodose elevernas kunskapsinläring. Vår undersökning som bygger på ramfaktorteorin säger att pedagogerna har ramar att följa, men inom dessa ramar finns en handlingsfrihet där pedagogerna kan genom pedagogiska diskussioner skapa de bästa förutsättningarna för elevernas lärande. Genom vår undersökning har vi kommit fram till att då man arbetar utan timplaner har detta skapat en större pedagogisk frihet för att nå, enligt de yrkesetiska principerna, det pedagogiska uppdraget.

Resultatet av intervjuerna visade också att det var viktigt att konkretisera målen och göra dem tydliga samt dokumentera och utvärdera. Vi tycker det är förbryllande, när man i en skola utan timplaner diskuterar att det är först nu de suttit och brutit ner målen och konkretiserat dessa. Ska inte detta arbete vara grunden i alla skolor? Vi menar att *Lpo 94* är ett styrdokument som alla skolor och pedagoger ska följa.

7.2.2 Dokumentation

Dokumentationen kunde både ses som en fördel och en nackdel, menade pedagogerna. Fördelen med dokumentationen ansåg pedagogerna vara att den låg till grund för utvecklingssamtal, planering av undervisningen och för samtal med eleverna för att göra dem medvetna om sin utveckling och därmed få en större delaktighet i sitt eget lärande. Westlund

(2003) och Moreau & Wretman (2004) samtyckte att dokumentation av elevernas progression var ett stöd i pedagogernas arbete kring måluppfyllelsen, samt en ovärderlig information för pedagogerna i deras utvecklingssamtal med elever och föräldrar. Nackdelen låg i att det var ett tidskrävande arbete, därför var resultatet varierande då vissa informanter använde sig av dokumentation dagligen, medan andra endast dokumenterade ett par gånger per termin. Genom vår undersökning och vår verksamhetsförlagda utbildning har vi kunnat ta del av hur olika pedagogerna dokumenterar. Vissa dokumenterar mycket och andra lite mindre, detta tror vi beror på de olika pedagogernas synsätt och arbetssätt. Men vi anser att om man ska vara en utvecklingsbenägen pedagog måste man dokumentera och utvärdera sin undervisning. Vi tycker att detta måste ske oavsett om man arbetar med timplaner eller inte.

7.2.3 Arbetslagen

Många av de intervjuade tyckte att det var positivt med ett arbetslag då man där kunde få tillfälle till att ventilera och diskutera med sina kollegor. De ansåg också att arbetslaget kunde ge en större flexibilitet i utnyttjandet av pedagogers olika kunskaper som kunde användas där det bäst behövdes och utifrån pedagogens intresse. Berg (1999) menade att det pedagogiska samtalet borde handla om hur man bäst kunde utnyttja det tillgängliga handlingsutrymmet som fanns mellan ramarna som uppkommer från stat, kommun och den informella styrningen i verksamheten. De pedagogiska diskussionerna skulle sträva efter ett utnyttjande av detta utrymme, med ett ständigt pågående utvecklingsarbete på både elevers och pedagogers villkor. Moreau & Wretman (2004) ansåg att arbetet utan timplaner krävde en helhet och samsyn i arbetslaget, där man diskuterade idéer och reflekterade i strävan mot samma mål. Vi anser, att dokumentationen kan ligga till grund för dessa pedagogiska diskussioner inom arbetslaget. Det är genom dessa diskussioner som pedagogen har en möjlighet att öka sin professionalism.

7.2.4 Ämnesgaranti

Ett annat syfte med undersökningen var att den skulle ge svar på om eleverna fick en garanterad undervisning i alla ämnen. Intervjuresultatet visade att det inte fanns någon garanti för att eleverna skulle kunna tillgodoräkna sig kursplanens alla ämnen. Men för att tillmötesgå undervisningsgarantin i alla ämnen använde sig skolorna av utbildade pedagoger i de praktiskt/estetiska ämnena på schemalagd tid. SOU 2005:101 nämnde den oro som fanns vid försökets början att skolan befarades bli en treämnesskola med svenska, matematik och engelska, där de praktiskt/estetiska ämnena skulle få en undanskymd roll. Vid

timplanedelegationens redovisning fann man att dessa ämnen blivit schemalagda och även ingick i det tematiska arbetssättet som fick till följd, att dessa ämnen fick en större plats i undervisningen, än innan. Några av intervjuvaren visade att vid dokumentation kunde man se när eleven uppnått målen i alla ämnena och då ansågs det att eleverna hade fått den tid de behövde i respektive ämne. En del svar framhöll också vikten av ett strukturerat schema i vissa ämnen, i annat fall fanns risken för att dessa lätt skulle kunna glida undan. Denna oro var något vi också kände och var en av anledningarna till undersökningen. Vi anser nu att denna oro är obefogad men förstår att man måste säkerhetsställa att eleverna får en ämnesgaranti, genom att schemalägga vissa ämnen.

7.2.5 Arbetssätt

Arbete i en skola utan timplaner gav större förutsättningar att kunna integrera de olika ämnena, menade informanterna. Vidare menade de att man arbetade mer med att individualisera elevens arbete, för att nå de uppställda målen. Detta gjordes genom elevens *eget arbete* och ett individanpassat material. Colnerud (2002) menade att det är viktigt att välja arbetssätt och precisera syftet med lektionen för att nå målen. Moreau & Wretman (2004) fann att allt inte var positivt med ett arbete utan timplaner och menade att pedagoger hade upplevt att de haft svårigheter att finna sin roll att utveckla välfungerande arbetssätt och rutiner. De menade vidare att vissa pedagoger ville hålla kvar vid gamla rutiner och var mindre utvecklingsbenägna, men hävdade att det var viktigt med varierande perspektiv i ett förändringsarbete, och menade att alla behövs. Vi anser att en förutsättning för givande pedagogiska diskussioner och en ökad professionalism, är att man kan se på en situation från olika perspektiv. Därför menar vi att det är viktigt att ta till vara på allas uppfattningar i arbetslaget och ser det som en tillgång med pedagogers olika kompetenser.

Studien har gett en intressant och en fördjupad kunskap av utvecklingen i skolorna som ingår i delegationens försöksverksamhet och i vår studie. Vi har fått ta del av hur pedagogerna upplevde att deras arbete idag var mer flexibelt och mer målinriktat än tidigare. Men samtidigt är vi medvetna om att vår undersökning endast bygger på information från två skolor, och därför anser vi att det inte kan ge en säker bild på vad som händer i övriga skolor. Genom att få ta del av delegationens utredning och vår undersökning kring pedagogers uppfattningar av arbetet i en skola utan timplaner, kan man skapa sig en uppfattning om vad som kommer att hända om timplanen avskaffas.

8. SAMMANFATTNING

Pedagogerna visade på samband mellan ett ämnesintegrerat arbetssätt och en skola utan timplaner, dessa förutsatte varandra. Det visades också på att pedagogerna arbetade mer individanpassat och mer målinriktat. Att arbeta utan timplaner gav pedagogerna ett mer flexibelt förhållningssätt men de upplevde ett större ansvar mot eleverna och deras måluppfyllelse. Därför dokumenterade man elevernas kunskapsprogression kontinuerligt. De ansåg att dokumentationen var värdefull för både lärare – elev – förälder, men detta moment upplevdes tidskrävande.

Eftersom man inte hade ett fast schema att tillgå användes mycket tid åt planering i arbetslaget och nedbrytning av kursplanen- och lokala mål. Informanterna och Timplanedelegationens utredning ansåg att det var svårt för nyutbildade pedagoger att strukturera upp sin planering då man inte hade tillgång till den kunskap och kännedom om att planera sitt arbete i en skola utan timplaner. De menade att lärarutbildningen måste tillföra studenterna mer kunskap inom detta område.

Undersökningen visade att ett arbete i en skola utan timplaner, var ett arbete med målen i fokus. Vi höll med Lindö (2002) då hon nämnde att det fanns en motsättning idag mellan läroplanens målformulering och hur skolan idag arbetade med fasta timplaner, schema och läromedel. Westlund (2003) hävdade att en hindrande faktor för ett lämnande av timplanen var en okunskap om målen. Därför håller vi med om att lärarutbildningen måste ge studenterna en större kunskap kring resultat- och målstyrning.

Studien gav också en indikation på att vid borttagandet av timplanen och vid den ökade decentraliseringen av besluten har pedagogerna fått en starkare yrkesroll. Numera genom att man tillsammans suttit och brutit ner målen i skolans verksamhet, har det skapats flera pedagogiska diskussioner i arbetslaget. Berg (1999) menade att dessa diskussioner var en förutsättning för en fortsatt skolutveckling. Vi anser att vid en ökad decentralisering ökar vårt ansvar och vår yrkesmässiga professionalism.

Sammanfattningsvis kan man urskilja undersökningens syfte om konsekvenserna i en skola utan timplaner. Intervjuszvaren visade på övervägande fördelar som bestod i ett mer flexibelt

arbete med målen och eleverna i fokus. Arbetssätten var flera och mera varierande med ett större elevinflytande.

8.1 Slutsats

Innan studiens början hade vi en uppfattning om att finna märkbara skillnader från ett arbete i en skola med timplaner och ett arbete i en skola utan timplaner. Undersökningen visade att även i de timplanelösa skolorna hade man ramar att följa och förhålla sig till. Skillnaden som pedagogerna ansåg, var att numera fokuserade de mera på de uppställda målen än när de arbetade med timplaner. Att arbeta utan timplan anser vi stämma bättre överrens med vad som står i Lpo 94.

Avslutningsvis anser vi att det arbete som sker i en skola utan timplaner inte är ett specifikt arbete för just denna kategori, utan detta arbetssätt borde kunna förekomma i en skola med timplaner. Vi tror inte att det är endast timplanerna som styr undervisningen utan istället tror vi att det är pedagogernas och rektorernas synsätt och erfarenheter som ligger till grund för hur man bäst utnyttjar handlingsutrymmet mellan de faktiska ramarna som ingår i ramfaktorteorin.

8.2 Fortsatt forskning

Intressant vore att studera och jämföra måluppfyllelsen på de nationella proven hos elever som studerat timplanelöst med dem som studerat med timplaner.

LITTERATURFÖRTECKNING

Berg, Gunnar *m.fl.* (1999). *Skolan i ett institutionsperspektiv* Lund: Studentlitteratur

Colnerud, Gunnel & Granström, Kjell (2002). *Respekt för läraryrket Om lärares yrkesspråk och yrkesetik* Stockholm: HLS förlag

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* Lund: Studentlitteratur

Larsson, Hans Albin (2002). *Skola eller kommunal ungdomsomsorg?: om att försöka skapa en jämlik och demokratisk skola*. 1 uppl. Stockholm: SNS förlag

Lindensjö, Bo & Lundgren, Ulf P (2000). *Utbildningsreformer och politisk styrning* Stockholm: HLS Förlag

Lindö, Rigmor (2002). *Det gränslösa språkrummet Om barns tal- och skriftspråk i didaktiskt perspektiv* Lund: Studentlitteratur

Läraryrket, (2004). *Lärares handbok* Stockholm

Madsén, Torsten (1994). *Lärares lärande* Lund: Studentlitteratur

Nordstedts ordbok, (2004). *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket Norge*

Moreau, Helena & Wretman, Steve (2004). *Arbeta utan timplan*
Hässleholm: Fortbildningsförlaget,

Patel, Runa & Davidson, Bo (1991). *Forskningsmetodikens grunder Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* Lund: Studentlitteratur

Richardsson, Gunnar (1999). *Svensk utbildningshistoria* Lund: Studentlitteratur,

SOU 2004:35, *Utan timplan – med målen i sikte* Delbetänkande av Timplanedelegationen
Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SOU 2005:101, *Utan timplan – för målinriktat lärande* Slutbetänkande av
Timplanedelegationen Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Stensmo, Christer (1994). *Pedagogisk filosofi* Lund: Studentlitteratur

Stensmo, Christer (1997). *Ledarskap i klassrummet* Lund: Studentlitteratur

Svenska språknämnden, (2003). *Svenska skrivregler* Falköping

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer* Internetadress:

http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf
hämtat 2007-12-13

Westlund, Ingrid (2003). *Gränslöst arbete - inom vissa gränser Lärares och rektorers
uppfattning om arbete utan timplan i grundskolan* Linköpings universitet

BILAGA 1

Intervjufrågor

1. Hur skulle du vilja beskriva ditt arbete i en skola utan timplaner?

Delfrågor om vi inte får svaren i Huvudfrågan

- ◆ Hur anser du att eleverna kan påverka sin möjlighet att nå de uppställda mål och kriterier?
- ◆ På vilket sätt kan ni ge eleverna en undervisningsgaranti i kursplanens alla ämnen?
- ◆ Hur struktureras verksamheten upp i en skola utan timplaner angående tillexempel schema och lokaler?